

О. С. Шнирко,
д. е. н., професор, Європейський університет

ЕКОНОМІЧНА ВЛАДА США: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

У статті розглянуто сутність економічної влади, історичні аспекти її формування у США. Деталізовано технологічні інновації, за допомогою яких Сполучені Штати прагнуть зберегти світове економічне лідерство у XXI ст.

The article examines the nature of economic power, the historical aspects of its formation in the U.S.. Detailed technological innovation, which the United States sought to preserve the global economic leadership in the XXI century.

Ключові слова: економічна влада, економічне лідерство, технологічні інновації, інноваційний процес, державне регулювання.

Key words: economic power, economic leadership, technological innovations, innovation process, state regulation.

Економічна влада у широкому розумінні — це контроль над економічними ресурсами, володіння матеріальними цінностями в максимально доступних межах. За умов звичного (не форс-мажорного) суспільного розвитку економічна влада домінує над її іншими видами, оскільки проявляється як засіб найбільш ефективного контролю над усіма іншими способами задоволення потреб та досягнення індивідуальних або групових цілей.

Грунтовних розробок з питань економічної влади в сучасній Україні обмаль. Як з цього приводу зазначає В. Дементьев, "економічна теорія не виробила власного концепту влади; праці, що спеціально присвячені систематичному дослідженню поняття "економічна влада", практично відсутні" [1]. Втім, спроби заповнити цю інтелектуальну прогалину тривають. Цей же автор під економічною владою розуміє будь-яку владу, що впливає на вибір економічних агентів, тобто на величину витрат економічних агентів, пов'язаних з присвоєнням ними корисності (доходу) [2].

Як приклад важливості економічної влади розглянемо варіант її прояву у США. Отже, економіка цієї країни є найбільшою у світі за обсягом ВВП (близько 14 трлн дол. у 2009 р). Американська економіка має надвисокий ступінь диверсифікації, що дозволяє її метафорич-

но визначити як "локомотив світового економічного розвитку". Частка Сполучених Штатів у валовому світовому продукті досягає 20%, у світовій промисловості — 18%, у світовому експорті товарів — 8%, а в імпорті — 15% [3, с. 60].

Проте, для адекватного усвідомлення сучасних можливостей США слід зануритись принаймні на кілька століть та дослідити витоки американського економічного чуда.

Своїм корінням сучасна американська економіка сягає XVI—XVIII ст. — періоду активного господарчого експериментування європейських поселенців у нових економіко-географічних умовах. За ці століття Новий світ із мінімально успішного колоніального господарства перетворився у доволі складну економічну систему, яка вигідно відрізнялась від європейських та азійських способів господарювання.

У XVIII ст. визначились регіональні моделі розвитку: багатство колоніям Нової Англії принесло кораблебудування та мореплавання; на плантаціях Меріленду, Вірджинії, Північної та Південної Каролін (на більшості з яких використовувалась рабська праця) активно вирощувались бавовна, тютюн, рис; центральні колонії — Нью-Йорк, Пенсільванія, Нью-Джерсі, Делавер — спеціалізувались на злакових культурах.

Після набуття незалежності Конституція США 1787 р. у якості своєрідної "економічної хартії" затвердила фундаментальні принципи американської економіки: вся країна має бути єдиним, загальним ринком. У торгівлі між штатами не має бути будь-яких тарифів або податків. Федеральний уряд наділяється повноваженнями регулювати торгівлю з іншими країнами, а також між штатами, приймати єдині закони з питань банкрутства, випускати гроші та регулювати їх вартість, встановлювати стандарти мір і ваг, створювати поштову систему, будувати дороги, регулювати видачу патентів та авторських прав.

Один з "батьків-засновників" США та перший міністр фінансів цієї країни А.Гамільтон у 90-х роках XVIII ст. висунув стратегію економічного розвитку, відповідно до якої федеральний уряд мав усіляко підтримувати промисловість, що народжувалася, за допомогою субсидій та введення протекціоністських квот на імпорт. Т.Джеферсон, ставши Президентом США у 1801 р., спрямував свої зусилля на розвиток більш децентралізованої аграрної демократії.

Промислова революція, що розпочалась у Європі наприкінці XVIII ст., стрімко перекинулася за океан. Нові винаходи та капіталовкладення призвели до створення нових галузей промисловості та подальшого економічного зростання. З розвитком транспортної мережі відкривались нові ринки. Особливе значення мало будівництво залізниць, зокрема завершення у 1869 р. трансамериканської сталеної магістралі, які залучили до економічних перетворень небачені в Європі території. Швидкі збагачення ставали логічним підсумком цілеспрямованих зусиль тисяч енергійних осіб. Втім, так само частими були й втрати здобутого.

У 1862 р. було прийнято закон про гомстеда, тобто про фактично безкоштовну роздачу земельних ділянок по 160 акрів усім бажачим їх обробляти. Даний закон мав винятково важливе значення для розвитку фермерства. Практично до кінця XIX ст. на території країни залишалися вільні землі, придатні для оброблення. Була відсутньою плата за оренду. Як наслідок, США стали потужним виробником сільськогосподарської продукції, номенклатура та розміри якої значно перевищували внутрішні потреби.

Фермерський тип розвитку сільського господарства, позбавлений залишків феодальних відносин європейського типу, виявив свою високу ефективність. Вже в першій половині XIX ст. США перетворилися на великого виробника зерна (особливо кукурудзи), бавовни й тютюну. Сільське господарство мало високотоварний характер, значна кількість ферм і плантацій працювала на зовнішній ринок (до 80% виробленої у країні бавовни у 40—60 роках експортувалось). Швидкими темпами розвивалось скотарство, чому сприяли як неосяжні пасовища на Заході, так і наявність дешевого зерна Центральних штатів.

Саме розвиток аграрних відносин на суто ринкових засадах, не обтяжених феодальними й напівфеодальними перепонами, став першоосновою подальшого стрімкого розвитку американської економіки. Аграрний сектор надав імпульсу розвитку промислових галузей економіки, яка на той час значною мірою обслуговувала сільське господарство [4, с. 103].

Долю як політичної, так і економічної систем США вирішила перемога північних штатів у Громадянській війні 1861—1865 рр. Рабовласницька система була ліквідована, наслідком чого стало деяке зменшення прибутковості сільського господарства південних штатів. Загальний прогрес компенсувався швидким розвитком індустріальних галузей економіки. Так, на заході Пенсільванії були відкриті родовища нафти, розпочато їх видобування. Були винайдені друкарська машинка, телефон, фонограф, електричне освітлення. Стали використовуватись морозильні залізничні вагони. Відкриття та винаходи другої половини XIX ст., які накопичувались у геометричній прогресії, призвели до настільки глибоких змін в економіці, що їх назвали "другою промисловою революцією". На початку XX ст. у Сполучених Штатах "вибухнуло" автомобілебудування. На американській землі брати Райт у 1903 р. підняли в повітря перший літак.

Американські соціально-економічні відносини породили новий тип владного індивіда — "адміністратора". Це людина, яка швидко приймає рішення, миттєво визначає характер іншої людини та володіє залізною волею. Б.Рассел: "Він повинен мати важку щелепу, щільно стиснуті губи, мати звичку коротко і загострено викладати думки. Він має бути здатним викликати повагу у рівних за становищем, а також почуття впевненості у підлеглих, які у жодному разі не є пустим місцем. Він має суміщати якості великого полководця і великого дипломата: жорстокий в бою, але здатний на виважений компроміс на переговорах. Саме завдяки таким якостям люди здобувають контроль над важливими економічними організаціями" [5, с. 25].

У контексті набуття США потужної економічної влади показовим є той факт, що під час обох світових війн на їхню територію не впала жодна бомба (за винятком Перл-Харбора у 1941 р.). При цьому участь Сполучених Штатів у цих війнах, особливо у Другій, була безсумнівною. Значна частина Європи впродовж XX ст. двічі лежала в руїнах, тоді як економіка США не тільки не постраждала, а й зміцніла за рахунок інтенсивних військових поставок воюючим сторонам.

Детальніше це виглядало так. Протягом Першої світової експорт США тільки в країни Антанти збільшився учетверо. Військове виробництво стимулювало розвиток промисловості, яка зростає у 2,6 рази. У 1920 р. на країну припадало 85% світового виробництва автомобілів, 66% видобутку нафти, 60% виплавки алюмінію, 40% чавуну й сталі. Суттєво поповнилися золоті запаси Сполучених Штатів.

Друга світова війна 1939—1945 рр. надала нового імпульсу розвитку американської економіки. До 1941 р. країна постачала продукцію обом воюючим сторонам, включно з нацистською Німеччиною. Після вступу США у війну поставки зосередилися на країнах антигітлерівської коаліції. Виробничі потужності за війну збільшилися на третину, на 32% — виробництво сільськогосподарської продукції. У 1945 р. частка США у світовому виробництві зростає до 60% (без урахування соціалістичних країн), частка у світовому експорті — до 40%.

За підсумками війни США залишилися єдиною з розвинутих держав світу, чия економіка відчула ефект

"золотої дощу". У 1945 р. західноєвропейським країнам, які повністю або частково лежали в руїнах, був негайно запропонований "План Маршала" — економічна допомога у вигляді американських кредитів, інвестицій та безкоштовних поставок товарів.

У сучасних умовах структура економіки США виділяється яскраво вираженою постіндустріальністю. Більша частина ВВП цієї країни (у 2004 р. — 79,4%) створюється у сфері послуг — в освіті, охороні здоров'я, науці, фінансах, торгівлі, транспорті, зв'язку, професійних послугах та послугах державних закладів. Останнім часом пріоритету набув розвиток консалтингових, маркетингових та управлінських послуг, а також нових інформаційних технологій. Сфера послуг забезпечує 80% усього приросту зайнятості в країні. За часткою сфери послуг в структурі ВВП їх обійшли тільки Нідерланди, Ізраїль та Гонконг (останній, маючи показник у 86%, не є країною).

Частка матеріального виробництва (машинобудування, будівництво, добувна та переробна промисловість, сільське та лісове господарство) становить не більше 20%.

Вплив США на світову економіку здійснюється не тільки завдяки розмірам ВВП. Американські компанії, які у більшості випадків є основою світової мережі ТНК, контролюють виробництво товарів і послуг у багатьох інших країнах.

Іншою прикметною рисою американської економіки стала орієнтація ділових кіл країни на науково-технічні інновації та передові технології. США лідирують у питаннях інноваційного оновлення економіки, виробництва та експорту ліцензій. Одним з багатьох наслідків такого становища є залежність інших країн від США у сфері науки і техніки.

Протягом усього ХХ ст. майже всі визначальні для науково-технічного прогресу винаходи запроваджувалися у масове виробництво найперше в Сполучених Штатах, навіть якщо їх авторами були громадяни інших країн. Більшість відкриттів останнього періоду належить вченим та інженерам США. Красномовним показником такого становища є кількість Нобелівських премій, отриманих американцями. Так, станом на 2007 р. США мали 172 премії, Великобританія — 111, Німеччина — 96, Франція — 54, Швеція — 27, Швейцарія — 25, Росія (СРСР) та Австрія — по 21, Італія — 19, Канада з Нідерландами — по 18.

Основа ринкової економіки США становить приватна власність. Базою приватного сектору є: 1) домогосподарства (близько 65 млн), які є основними постачальниками економічних ресурсів та розподіляють свої загальні доходи на індивідуальні податки, заощадження та споживчі товари; 2) ділові підприємства (фірми, партнерства, корпорації). Загальна кількість фірм у приватному секторі країни становить понад 18 млн.

Найефективнішою формою організації бізнесу є корпорації, які, становлячи лише 18% від усіх фірм, виробляють понад 90% загального обсягу продукції. Великі корпорації посідають панівне становище у сферах фінансів, банків, страхування, транспорту, комунальних послуг. Проте це не применшує роль і значення малого бізнесу, який дає близько половини приросту національного доходу та дві третини приросту нових

робочих місць [6, с. 76].

Вплив США на світову економіку здійснюється не тільки завдяки розмірам ВВП. Американські компанії, які у більшості випадків є основою світової мережі ТНК, контролюють виробництво товарів і послуг у багатьох інших країнах.

Структура державного сектора економіки США є гетерогенною, являючи собою взаємодію і взаємопроникнення приватного і державного секторів, у якому успішно функціонують наступні типи державних підприємств: державні корпорації, державні підприємства неакціонерного типу, державні підприємства і служби у сфері соціальної інфраструктури, змішані державно-приватні підприємства. Державне регулювання економіки зводиться до ліквідації всілякого роду недосконалостей, що утруднюють природний перебіг господарських процесів, послаблення прямого втручання держави в економіку, забезпечення широкої державної підтримки приватного підприємництва і ринку.

Надзвичайно важливою рисою американської економіки стала орієнтація ділових кіл країни та державного керівництва на науково-технічні інновації та передові технології. США лідирують у питаннях інноваційного оновлення економіки, виробництва та експорту ліцензій. Одним з багатьох наслідків такого становища є залежність інших країн від Сполучених Штатів у сфері науки і техніки.

Протягом усього ХХ ст. майже всі визначальні для науково-технічного прогресу винаходи запроваджувалися у масове виробництво найперше в Сполучених Штатах, навіть якщо їх авторами були громадяни інших країн. Більшість відкриттів останнього періоду належить вченим та інженерам саме США.

Стимулюванням процесів розвитку технологій та їх якомога швидшим запровадженням у виробництво у Сполучених Штатах займаються кілька незалежних одна від одної структур — як державних, так і недержавних. Ними є: Національна рада з науки і технологій, Рада економічних консультантів, апарат Торгового представника США, Національна економічна рада і Рада з питань стійкого розвитку, Держдепартамент, Агентство з питань торгівлі і розвитку, Міністерство торгівлі і розвитку та ін. [7, с. 147 — 151].

Дії американського уряду стосовно створення та розвитку науково-технологічної інфраструктури країни протягом ХХ ст. доцільно розбити на кілька етапів:

I етап (до 1941 р.) — створення основ технологічного зростання шляхом фінансування освіти, створення законодавчої бази, спрямованої на захист інтелектуальної власності, регулювання патентів та їх приведення до єдиного стандарту;

II етап (1941—1945 рр.) — радикальне збільшення фінансування воєнної сфери, особливо ядерних розробок;

III етап (1945—1980 рр.) — пріоритетне фінансування ВПК, галузей космосу, енергетики, захисту довкілля, охорони здоров'я; як наслідок, перетворення США у наддержаву саме у сфері науки і технологій;

IV етап (1980—1988 рр.) — зростаюче фінансування інноваційних технологій не лише з боку держави, але і найбільших ТНК. Закони Бейха-Доула та Стівенсона-Уайдлера надали право науковим закладам, навіть за

Таблиця 1. Зміни стратегії державного регулювання інноваційного процесу на різних фазах "довгого" циклу в США (за С. Нескородевим)

Роки	Фаза «довгого» циклу	Зміст стратегії державного регулювання
1900 – 1915	Пожавлення	Мінімальне державне втручання в інноваційну систему країни. Регулювання інноваційного процесу ринковими механізмами
1915 – 1929	Зростання	
1930 – 1945	Криза	Активна участь держави в науковій та інноваційній сферах. Зростання бюджетного фінансування науки, створення численних державних лабораторій
1945 – 1960	Депресія	
1960 – 1975	Пожавлення	
1975 – 1990	Зростання	Зменшення масштабів державної участі в національній інноваційній системі. Стабілізація й поступове зменшення частки державного фінансування всіх стадій інноваційного процесу
1990 – 2005	Зростання	Згорання прямої державної участі на всіх стадіях інноваційного процесу, зниження абсолютних обсягів фінансування. Опора на непрямі методи державного регулювання

умови державного фінансування їх розробок, продавати результати розробок приватним компаніям, залишаючи фінансові надходження собі;

V етап розвитку технологічної політики США розпочався у 1988 р. з прийняття закону про торгівлю і конкурентоспроможність, який закріпив партнерство між федеральним урядом та американською промисловістю у сфері впровадження наукових розробок у виробництво. Значну увагу цьому приділив Президент Б.Клінтон (1993—2001 рр.), який проголосив програму "Технології для економічного зростання Америки: новий курс на створення економічної могутності". Відповідно до неї, роль держави не повинна обмежуватися традиційними рамками підтримання фундаментальної науки та цільових досліджень, вона має безпосередньо орієнтуватись на забезпечення економічного зростання та конкурентоспроможності продукції.

З приходом до влади Президента Дж. Буша-молодшого (2001—2009 рр.) у технологічній політиці США відбулися значні зміни, що стало реакцією країни на події 11 вересня 2001 р. Акценти в урядовому фінансуванні змістились у напрямі оборонних програм, насамперед захисті від можливої ядерної або хімічно-біологічної атаки. Посилилась державна увага до промислового шпигунства.

Головним федеральним органом, на який покладається завдання максимізації технологічного внеску в економічне зростання США, визначене Міністерство торгівлі (зокрема, його структурний підрозділ — Адміністрація по технологіям). Саме воно сприяє розробці та реалізації федеральної технологічної політики, спрямованої на збільшення кількості комерційних та промислових інновацій, підвищення продуктивності праці та забезпечення умов для подальшого економічного зростання.

Важливим моментом інноваційно-технологічного оновлення економіки США стала податкова реформа 90-х років, якою вводилась 25-відсоткова знижка з капіталовкладень у НДДКР для стимулювання технічного переоснащення промисловості. Скорочення термінів амортизаційних списань у середньому на 40% дало поштовх оновленню основного капіталу. "Нова економіка" Сполучених Штатів, побудована на інноваційних

підходах, стала реальністю. На користь такого ствердження свідчить ще один беззаперечний факт: з шести відомих технологічних укладів у структурі економіки надійно укорінилися п'ятий та шостий, які пов'язані зі значним поширенням автоматизованого виробництва, гнучких та інтегрованих виробничих систем, інформаційних технологій.

Як підкреслює С. Нескородев, формою розвитку національної економіки, інноваційної системи та окремих інноваційних процесів є циклічність, яка має ендогенний (внутрішній) характер. При цьому основне значення на макроекономічному

рівні мають "довгі" інноваційні цикли тривалістю 45—60 років [8].

Як видно, етапи "пожавлення" та "зростання", якими для американської економіки розпочалося і закінчилося ХХ ст., вигідно домінують над кризо-депресивними періодами її розвитку.

Запитання, на кшталт "Які наукові розробки в США є домінантними?" — є майже риторичним. Правильна відповідь на нього — "Всі, що можуть забезпечити нові прибутки організаторам американської економіки". Як наслідок, за цією країною надійно закріпилось ім'я "світової наукової лабораторії", частка якої у світовій торгівлі ліцензіями становить не менше 25%.

Економіку США іноді називають "індустрією інформації", поряд з цим вживаються терміни "деіндустріалізація" та "делокалізація". Останній вираз означає цілеспрямоване перенесення шкідливих індустріальних виробництв на територію інших країн. У зв'язку з цим у Сполучених Штатах навіть виникло побоювання, що в недалекому майбутньому американці інформаційно обслуговуватимуть "чужу" економіку, що матиме для країни вкрай небезпечні наслідки.

Проте, це може бути в невизначеному майбутньому. Поки ж що до основних напрямків наукових досліджень, з якими США вступили у ХХІ ст., належать наступні [7, с. 147—151].

1. Дослідження в галузі енергетики та енергозберігаючих технологій. Акцент робиться на створення нових видів пального, його більш ефективне використання. Компанії General Electric, Chevron Corporation, Texaco Incorporated, Mobil Corporation, Exxon Corporation (збанкрутіла), маючи на меті ліквідацію "нафтової залежності" економіки країни, отримують відчутну допомогу уряду США з широкого кола питань.

Розробки стосуються питань застосування природного газу у якості "паливного елемента", що вже успішно апробовано NASA на космічних кораблях. Ці ж компанії впроваджують "переформульовані види пального", що мінімально забруднюють довкілля. Ґрунтовні дослідження поширені на сферу більш ефективного використання енергії вітру, сонця та ядерних реакцій.

2. Дослідження в сфері створення нових матеріалів. Вони здійснюються практично усіма великими корпо-

раціями, оскільки застосування подібних матеріалів дозволить покращити характеристики та розширити можливості застосування найрізноманітніших виробів. Новітніми матеріалами є функціональна та конструкційна кераміка, матричні композиційні матеріали на основі кераміки і металів, інтерметалеві та надлегкі сплави, нові полімерні та біоматеріали, мембрани, тонкі алмазні плівки тощо.

Найбільшими споживачами нових матеріалів є аерокосмічна промисловість, електроніка, транспорт, енергетика, будівництво, переробна промисловість.

3. Дослідження у сфері створення нових напівпровідникових приладів. Лідерами були й залишаються ТНК General Electric, IBM, Hewlett-Packard, Xerox Corporation та ін. До традиційного кремнію, назва якого вже стала метафоричною ("кремнієва долина"), у якості висхідного матеріалу додається арсенід галію. Подальша робота над ними дозволить підняти швидкодію приладів, забезпечити їх роботу у більш високочастотному діапазоні, знизити вагу, підвищити щільність інтеграції, забезпечити багатофункціональний режим роботи, як підсумок — здешевити прилади у цілому.

Сфери їх застосування — всі сфери промисловості, де присутній електронний компонент. Сьогодні це 100% усіх відомих виробництв, включно з валінням лісу або утилізацією сміття.

4. Дослідження в сфері створення та застосування штучного інтелекту. Можливості застосування — всі відомі сфери матеріального та духовного виробництва, включно зі сферами охорони здоров'я, забезпечення національної безпеки та обороноздатності.

5. Дослідження у сфері створення запам'ятовуючих пристроїв з високою щільністю збереження інформації. Відповідні розробки ведуть компанії Compaq, Hewlett-Packard, IBM. Нові зразки магнітних та магнітно-оптичних дисків мають надшироке застосування у сфері обчислювальної, аудіо- та відеотехніки, телебачення, зв'язку, спеціальних пристроїв для збереження інформації.

6. Біотехнологічні дослідження. Американська генетика (особливо ДНК-технології та біоінформатика) має світове визнання. З її допомогою вже розшифровано всі 80 тис. генів, з яких складається геном людини. Тривають роботи з розшифрування геномів ін. організмів. На часі — генетичне регулювання живого світу включно з корекцією спадковості. Вважається, що генна терапія здатна покласти край багатьом хворобам, відсунути процеси старіння. Крім того, біотехнології революційно вплинуть на фармацевтику та харчову промисловість.

7. Дослідження в сфері оптоелектроніки. З ними безпосередньо пов'язуються перспективи розвитку волоконно-оптичних систем зв'язку необмеженої далькості, систем збереження та швидкісної передачі інформації, твердотільних лазерів тощо.

8. Дослідження у сфері створення нових медичних приладів та засобів діагностики. Йдеться про нові біологічні датчики, волоконно-оптичні зонди, фармацевтичні препарати спрямованої дії, радіаційну терапію, подальший розвиток комп'ютерної томографії.

Якщо увесь світовий ринок високотехнологічної продукції умовно ділиться на 50 макротехнологій, то США контролюють 22 з них (майже половину!). Загаль-

ний обсяг асигнувань, які у Сполучених Штатах виділяються на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), перевищує аналогічні видатки решти країн світу, разом узятих.

Фундаментальні дослідження на 60% зосереджені у вищих навчальних закладах, яких в країні близько 3 тис. Провідну роль відіграють 156 університетів, що мають сучасну дослідницьку базу та необхідні кадри. Зкладами світового рівня обгрунтовано вважаються Масачусетський технологічний інститут, Гарвардський, Стенфордський, Принстонський університети тощо.

Отже, переваги позицій США у світовій економіці забезпечуються високим рівнем науково-технічного потенціалу, наявністю та всіляким заохоченням ризикового капіталу, висококваліфікованою робочою силою і можливістю її відбору в ін. країнах, ефективною системою її стимулювання [6, с. 75].

США мають найбільшу частку внесків у фонди авторитетних міжнародних організацій, зокрема у більшість організацій системи ООН. У багатьох випадках від частки внесків залежить кількість голосів, які держава має в процесі прийняття рішень. Наприклад, у МВФ Сполучені Штати мають 18% голосів (Німеччина і Японія — по 5,5%, Великобританія і Франція — по 5%). Подібна ситуація спостерігається і в Міжнародному банку реконструкції і розвитку, де квота США становить 17%.

Величезний економічний потенціал США безпосередньо визначає їхню політичну могутність, що має розгалужений прояв у міжнародних економічних відносинах. Зокрема, вплив Сполучених Штатів на діяльність Світового банку, МВФ, СОТ, Економічної і соціальної ради ООН та ін. є беззаперечним. Від позиції США залежить поповнення лав СОТ. Через механізм НАТО, де Сполучені Штати були й залишаються лідером, ініціюються економічні санкції проти держав, які, на думку американського уряду, загрожують національній безпеці США або "порушують міжнародні принципи демократії" (останні приклади — Ірак, Афганістан, Лівія).

Вказані фактори й забезпечують економічну владу США, яка без перебільшення поки що має загальносвітове значення.

Література:

1. Дементьев В.В. Экономика как система власти. / В.В. Дементьев. — Донецк, 2003.
  2. Дементьев В.В. Власть в системе экономических отношений: дис. ... д. е. н. — Донецк, 2004.
  3. Світова економіка. — К.: Центр учбової літератури, 2010.
  4. Фактори економічного розвитку США / Економіка зарубіжних країн. — К., 2007.
  5. Рассел Б. Власть. Новый Социальный Анализ / Б. Рассел. — К.: Стэп-К, 1996. — 238 с.
  6. Національні моделі економічних систем. — К.: КНЕУ, 2010.
  7. Лисюк Д.В. США — лидер научно-технического прогресса / Д.В. Лисюк // Культура народов Причерноморья. — 2004. — № 47.
  8. Нескородев С.М. Державне регулювання інноваційних процесів в умовах глобалізації: дис. ... к. е. н. — Харків, 2006.
- Стаття надійшла до редакції 29.06.2011 р.*